

EDIČNÍ POZNÁMKY

Tento svazek je souborem drobnějších prací Boženy Němcové, jež vznikly z jejího zájmu o Slovensko a z její hluboké lásky k němu. Je to literární žeň autorčiných čtyř cest „do Uher“.

První cesta vedla Němcovou do Miškovce, kde byl její manžel úředníkem finanční stráže. 24. dubna 1851 vyjela z Prahy a přes Brno, Prešpurk (Bratislavu) a Pešť přijela 28. dubna do Miškovce. Kraje, které tehdy Němcová za svého třinásobného pobytu blíže poznala (14. května odjela do Tiszakeszi, odtud do Szolnoku a přes Pešť do Vídně a do Prahy), byly převážně maďarské a nesly ještě stopy maďarské národní revoluce z let 1848 až 1849. Slovinci, s nimiž tu přišla do styku, byli většinou služebníci maďarských zemanů a pánů. Popis této cesty, která dala Němcové podnět k srovnávání života a charakteru obou národností, vyšel po třech letech, r. 1854, v Mikovcově Lumíru s názvem *Vzpomínky z cesty po Uhřích*.

Druhou cestu vykonala Němcová r. 1852; trvala od 20. srpna do 18. října. Jejím cílem byly Balašovy Ďarmoty, nové působiště jejího manžela. Setkala se v něm s básníkem Jankem Králem, který ji seznamoval s kulturním životem na Slovensku. V druhém zářijovém týdnu provázela manžela na jeho služební cestě do Banské Bystrice, do samého srdce Slovenska. Zde poznala slovenskou přírodu a slovenský lid z bezprostřední blízkosti; a od té doby se datuje její vroucí láska k nim. Z osob, s nimiž se tehdy v B. Bystrici seznámila, nutno jmenovat především dr. Gustava Zechentera, který se stal oddaným přítelem Němcových a neúnavným informátorem B. Němcové o Slovensku, Jána Francisciho-Rimavského, sběratele slovenských pohádek, který jí tu daroval svou sbírku Slovenské povjesti (z r. 1845), základ Slovenských pohádek a pověstí B. Němcové, a konečně Jozefu Szablakovou, od té doby věrnou její přítelkyni. Tento „výlet“ z Ďarmot do Bystrice zachytila Němcová v cestopisné causerii *Z Uher*.

Třetí cesta B. Němcové na Slovensko trvala od 9. května do 17. října 1853. Tentokrát to byl vlastně nepřerušovaný pobyt v Balašových Ďarmotech, kam Němcová přijela s dětmi Karlem a Dorkou za manželem, jak se tehdy domnívala, natrvalo. Syny Hynka a Jaroslava nechala v Praze v rodině spisovatele Franty Šumavského. Avšak už v červnu 1853 byl Jos. Němec pro své revoluční smýšlení v r. 1848 zbaven místa a bylo mu zakázáno vzdálit se z Ďarmot. Když se ukázala marnou všechna naděje na příznivé vyřešení této existenční otázky a když v Praze těžce onemocněl syn Hynek,

Němcová se s dětmi vrátila do Prahy. Tento třetí pobyt na Slovensku byl pro literární tvorbu Němcové velmi důležitý. Dal jí možnost poznat zblízka a důvěrně život Slováků, jejich zvyky, obyčeje, písně i rozprávky. V Ďarmotech si zapsala Němcová i svou nejkrásnější pohádku „O dvanácti měsíčkách“. Z poznatků, zážitků a dojmů z této cesty vznikl nejen obrázek *Uherské město (Ďarmoty)*, ale také značná část *Obrazů ze života slovenského*.

Už za tohoto pobytu v Ďarmotech a potom v Praze pojala Němcová plán studovat důkladně Slovensko po všech stránkách, sbírat národopisný materiál, jehož tu byly nepřehledné poklady, a zprostředkovat Čechům hlubší, intimnější poznání života slovenského. Tím by se — jak doufala — bylo odstranilo mnohé nedorozumění mezi Čechy a Slováky. Uskutečnění tohoto plánu umožnil Němcové až r. 1855 svým peněžitým darem 250 zlatých hrabě Kolovrat-Krakovský. Tak došlo k čtvrté a poslední cestě B. Němcové na Slovensko, tentokrát přímo do „horních Uher“, jak se tehdy Slovensku obecně říkalo. Za necelé dva měsíce poznala sice Němcová jen Pohroní a část Gemeru, ale právě tyto kraje byly tehdy nejen zeměpisným, ale i kulturním centrem Slovenska. — Z Prahy vyjela 27. srpna 1855 a přes Vídeň, Bratislavu a Ostřihom, střídajíc vlak, loď i kočár, přijela 4. září do Sliache. Zde se léčila deset dní a pak se vydala na svou objevnou cestu do Pohroní. 16. září přijela ke známým do Banské Bystrice a za týden pak do Brezna (24. září). Brezenský lékař dr. Gustav Zechenter, milovník lovu na medvědy, vypravěč veselých příhod, amatérský malíř, geolog a botanik, s nímž se seznámila už r. 1852 v Banské Bystrici, umožnil jí poznání života černohrončanských dřevařů — handělců. Jozef Kúdelka, katolický farář v Čierném Balogu, zapůjčil později Němcové farní kroniku, jež je přímým pramenem její studie *Kraje a lesy ve Zvolensku*. V Horné Lehotě (od 29. září do 6. října) u evangel. faráře, básníka a sběratele lidové slovesné tvorby Sama Chalupky zaznamenala si mnoho lidových zvyků, pověr, dětských her, písní, říkanek a několik pohádek; seznámila se letmo i se slovenskými starožitnostmi. Lidové písně si zapisovala i v Tisovci, kde byla hostem zemanu Juraje Daxnera (z Lehoty se vrátila do Brezna a do Tisovce přijela 10. října). Ve Velké Revúci (13. října) vyjednávala s evangel. farářem Ludevítem Reuszem o vydání slovenských pohádek a pověstí, jichž měl v opatrování několik rukopisných sbírek. Jeho bratr, lékař a botanik dr. Gustav Reusz, dal Němcové materiál k studii *Slovenské starožitnosti*. Mnoho cenného materiálu z historie hradu Muráně a muráňské doliny, místních zvyků, písní atd. přinesl Němcové i její pobyt (14. a 15. října) v Chyžném u slavného básníka hymny „Hej, Slované“, evangel. faráře Samuela Tomášika. Z Chyžného se vrátila přes Tisovec a Brezno do B. Bystrice (19. října), odkud se rychle (21. října) na manželovo netrpělivé

vyzývání a po výstraze přátel, že by jí policie další pobyt na Slovensku znemožnila, přes Nánu a Bratislavu vrací do Prahy.

Čtvrtá cesta na Slovensko byla cestou poslední; Němcová se už na Slovensko, jehož kraj a lid si tak zamilovala, nikdy nevrátila. Na svých cestách poznala osobně všechny přední slovenské spisovatele (kromě Andreje Sládkoviče, evangel. faráře v dětvanské Hrochoti, s nímž si však alespoň dopisovala) a všichni se stali jejími přáteli. S nimi a s jinými, které zde našla, byla dlouho v písemném styku, ale Bachův policejní režim nakonec přerušil i toto spojení.

Obrazy a studie tohoto svazku jsme seřadili tak, aby byly zrcadlem jednotlivých cest B. Němcové na Slovensko. S takovým uspořádáním se časově shoduje též otiskování těchto studií v časopisech. První z nich — *Vzpomínky z cesty po Uhřích* — vyšla v Mikovcově Lumíru 4, 1854, str. 17—20, 40—45, 64—67, 89—93, 114—116, 139—140. — Cestopisný obrázek *Z Uher* byl napsán r. 1852 a vyšel tiskem až r. 1863 v 8. svazku Augustova vydání Sebraných spisů B. Němcové, avšak podle plánu autorčina a z jejího rukopisu. — „Národopisný obrázek od Boženy Němcové“ *Uherské město (Ďarmoty)* byl otištěn v Časopise Musea království Českého (jež tehdy redigoval V. Nebeský) 32, 1858, str. 272—286, 438—453, 555—568. — Následujícího roku 1859 v 33. ročníku Časopisu Musea království Českého vyšly *Obrazy ze života slovenského*, a to na str. 86—102, 503—518. — Nejzávažnější národopisná studie Němcové, *Kraje a lesy ve Zvolensku*, vyšla r. 1859 v 7. ročníku Živy, kterou redigovali Jan Purkyně a Jan Krejčí. — *Poslední medvěd na Čerchově u Chodova nedaleko Domažlic a honba na medvěda na Polhoře v Gajdošově potoku na Slovensku* byl otištěn v 3. svazečku Zábav mysliveckých, 1858, str. 41—44, které vydával Fr. Špatný. — *Slovenské starožitnosti*, které „ze zápisů dra Gust. Reusza sděluje Božena Němcová“, byly otištěny v Památkách archeologických a místopisných, redigovaných K. Vl. Zapem, 3, 1859, str. 22—27, 58—63. — *Hry, hádanky, písně a říkanky* shrnujeme pod tímto názvem v souborný závěrečný oddíl. Článek „Tělocvičné hry slovenských chlapců“ otiskla Němcová ve Sborníku, kalendáři učitelském na r. 1858 (vydaném redakcí pedagogického časopisu Škola a život, který redigoval F. J. Řezáč) na str. 188—190. „Hra na pannu“ a „Proplétání (prevíjania) věnců“ vyšly ve Štěpnici (příloze pedagogického časopisu Škola a život) 3, 1857, str. 3 (bez podpisu), „Hra na nevěstu“ ve Štěpnici 4, 1858, str. 2 s poznámkou „Podává B. N.“, „Hra na kuřátko a jestřába“ je v témž ročníku 4 na str. 18 s podpisem „B. N.“ Následující 5. ročník Štěpnice r. 1859 přinesl tři hry: anonymně s podtitulem *Ze Slovenska* „Hru na svinku“ (str. 66) a „Hru na pukanku“ (str. 82) a s poznámkou „Pod. B. N.“ „Vánoční hru slovenských chlapců“ (str. 114). — Z hádanek

je č. 1 ze Štěpnice 2, 1856, str. 127, čísla 2—17 jsou z následujícího ročníku 3, 1857, a to č. 2—4 na str. 16, č. 5—7 na str. 64, č. 8—10 na str. 80, č. 11—13 pod názvem „Slovenské hádky“ na str. 96, č. 14 na str. 114, č. 15—17 na str. 127. Ročník 4, 1858 obsahuje čísla 18—25, a to č. 18—20 na str. 16 s názvem „Hádky“, č. 21 na str. 48, č. 22 na str. 80 a č. 23—25 na str. 128. Ročník 5, 1859 má č. 26—27 na str. 16 pod názvem „Slovenské národní hádky“, č. 28—30 na str. 32, č. 31—34 na str. 64 a č. 35 na str. 80. Ročník 6, 1860 přinesl jen č. 36 na str. 127. Všechny tyto hádanky jsou bez podpisu. Protože se však v některých z nich objevují tytéž chyby, které jsou charakteristické pro slovenštinu B. Němcové, máme důvodně za to, že je mládeži „podávala B. Němcová“. Otiskujeme je všechny bez nadpisů, jež byly patrně jen redakční; snad jen ony uvedené „hádky“ byly autorčiny. — Číslování hádanek, právě tak jako her, písní a říkanek, je editorovo. Písně a říkanky přinášela rovněž Štěpnice od r. 1855 do r. 1861. Neotiskujeme je v tom časovém pořádku, jak vycházely, nýbrž je seřazujeme do tří skupin: písně (č. 1—7), popěvky (č. 8—43) a jiné písně a říkanky (č. 44—58). Č. 1 bylo otištěno anonymně v ročníku 1, 1855, str. 20 pod názvem „Z vánoční písně pastýřů slovenských“. Č. 2—6 jsou rovněž anonymní v ročníku 3, 1857, str. 95 a mají společný název „Slovenské písně (Pro dospělejší)“. Č. 7 bylo bez podpisu otištěno v 7. ročníku, 1861, str. 83. Č. 8 bylo uvedeno jako „Slovácká“ v trojici „Národních písní československých“ ve Štěpnici 1, 1855, str. 7. Č. 9—10 byla otištěna se značkou „Pod. B. N.“ v 5. ročníku, 1859 na str. 35 pod shrnujícím názvem „Napodobení zpěvu ptačího“. Č. 11 je z téhož ročníku 5, 1859, str. 66 a má značku „Pod. B. N.“ Č. 12—18 přinesl ročník 3, 1857 na str. 18 anonymně s poznámkou: (Ze zp. národ.), a to pod souborným nadpisem „Krátké popěvky. Slovenské: a) Děvčenské, b) Chlapecké“ (č. 12—15, 16—18). Č. 19—22 jsou z téhož ročníku 3, 1857, str. 100, a to rovněž bez podpisu pod názvem „Popěvky dětské (Ze Slovenska)“. Ročník 4, 1858 přinesl čísla 23—33, a to na str. 61 č. 23—27 s názvem „Slovenské popěvky“ a značkou „Pod. B. N.“, na str. 76 č. 28—31 se stejným názvem a stejnou značkou jako předcházející, a na str. 115 č. 32—33 opět se stejným názvem, ale bez podpisu. Č. 34—38 mají v ročníku 5, 1859 na str. 98 společný název „Zpěvanky“ a značku „Pod. B. N.“ Č. 39—40 jsou z ročníku 6, 1860, str. 127, kde jsou označena jako „Popěvky slovenské“ a mají značku „Pod. N.“ Č. 41 je jako „Zpěvanka slovenská“ anonymně otištěno v ročníku 7, 1861 na str. 16. Č. 42 je rovněž anonymní „Slovenský popěvek“ v témž ročníku 7, 1861 na str. 41. Č. 43 je z ročníku 4, 1858, str. 115, kde bylo otištěno anonymně mezi ostatními „Slovenskými popěvkami“. Č. 44 až 46 přinesl ročník 3, 1857 na str. 2 jako „Ukolébavky“ v oddíle „Písně a ří-

kání (Na Slovensku)“ Č. 47 je z ročníku 5, 1859, str. 50 a je podepsáno „Pod. B. N.“ Č. 48 je bez podpisu v ročníku 3, 1857 na str. 38. Č. 49 má v ročníku 5, 1859 na str. 82 značku „Pod. B. N.“ V ročníku 6, 1860 je na str. 2 pod značkou „N.“ č. 50, na str. 19 pod značkou „B.“ č. 51 a na str. 98 anonymní číslo 52. Č. 53—56 jsou v ročníku 3, 1857 na str. 2 bez podpisu jako „Jiné písně a říkání“ v oddíle „Písně a říkání (Na Slovensku)“ Č. 57 je opět anonymně otištěno v ročníku 5, 1859 na str. 55. Č. 58 je ze skupiny „Slovenských popěveků“ na str. 115 v ročníku 4, 1858. — Že i ony nepodepsané popěvky a písně pocházejí od B. Němcové, máme dosvědčeno jejich užitím v některých delších pracích autorčiných nebo jejich otiskem v Augustově vydání Sebraných spisů B. Němcové anebo konečně i zachovanými zápisy autorčinými (zápisníky). Některé označené charakteristickým „Pod. B. N.“ nalézáme jen v Kollárových Zpievankách, přesto je však otiskujeme, neboť Němcová si často zapsala text shodný s textem Kollárovým nebo jeho variantu.

V XI. a XIII. svazku „Díla Boženy Němcové“ (u Kvasničky a Hampla v Praze 1929 a 1930) otiskl Mil. Novotný řadu dalších prací se slovenskou tematikou, do našeho svazku jsme je však nepojali, a to z těchto důvodů: Práce otištěné přímo z rukopisu autorčina budou vydány v jiné edici. Práce slovenských autorů (Chalupky, Zocha), jež Němcová uváděla do Čech, a právě tak „Medvědí polovačka na Slovensku“, kterou napsal dr. Gustav Zechenter a kterou Němcová jen přeložila do češtiny, vylučují se z našeho vydání samy sebou. Účast Němcové na dopisech B(ořivoje) N(ěmce) posílaných v letech 1852—1855 z Uher do Pražských novin je sice aspoň v některých případech jistá, Němcová však přece není jejich vlastním autorem, a proto je neotiskujeme. Ale vyloučili jsme i „Obrazy ze života Slováků“, které vyšly r. 1858 v Poslu z Prahy (red. Vojtěch Bělák, pseudonym Františka Šimáčka), a to v přesvědčení, že jejich autorem není Němcová, nýbrž nějaký Slovák, patrně kněz ze západního Slovenska.¹ A rovněž jsme do tohoto svazku nepojali některé národopisné drobnosti ze Štěpnice, jejichž autorství je pochybné.

Naše vydání je pořízeno podle prvního, časopiseckého otisku studií a materiálů a obrázek Z Uher podle Augustova vydání z r. 1863. K tomuto obrázku třeba poznamenat, že patří k nejhůře vysázeným ze všech prací B. Němcové a že jeho text si vyžádal mnoho oprav, více než kterýkoli jiný. Rukopisy prací otištěných v tomto svazku nejsou známy.

¹ Viz Mil. Novotný, Dílo B. Němcové XIII, 1930, str. 214, XIV, 1930, str. 283 a také B. Haluzický, B. Němcová a Slovensko, Praha 1952, str. 215 n.

Ediční zásady, jimiž se řídí úprava českého textu, jsou tytéž jako ve všech ostatních svazcích Knihovny klasiků. Jejich základem jsou akademické směrnice pro úpravu textů (z r. 1947), ty však doplňujeme zkušenostmi získanými při vydávání Spisů B. Němcové. Úpravy a opravy se týkají především pravopisu, čítaje v to i změny tvarů jako *s přátely* na *s přáteli*, nebo úpravy t. zv. mluvnické shody jako *dni se zdvojnásobili* na *dni se zdvojnásobily* (130), *aby* (rodiče) *zdrávy zůstávaly* a *za ní nebanovaly* na *aby zdraví zůstávali* a *za ní nebanovali* (161). Podoby přívlasků nebo přísudkových jmen si však vynutily ponechat výrazy typu *koně nebyly kované* (53), *koně krvácely, jsouce sešitpané* (56, 57) a také ve větě *když to byly panské voly* (37), ba i nově psát *koňmi, které jsou zapřaženy* (125). — Autorčino rozkolísané užívání předložek *s* a *z*, zejména ve výrazech *se strany* a *ze strany* a jejich variantách, ponechávám beze změny, vyjímajíc několik málo případů, kdy byla nutná úprava. — Interpunkci měníme jen tam, kde je to s hlediska syntaktického nutné; zvláštnosti autorčiny interpunkce však zachováváme tam, kde mohou mít platnost stylistickou. V obrázku Z Uher, otištěném z vydání Augustova, vypouštíme řadu pomlček, jež jsme pokládali za neorganické.

Hláskovou podobu slov v zásadě neměníme; ponecháváme tedy podoby *jarmo, rasocha šnůrka* i *šňůrka, lonský, vídenský, shoulený, svadne, sviží, pohořská* a j. pod. Měníme však *dubeňky* na *duběny*, *vřetaňko* na *vřetánko* (311)², *sítaři* na *sitaři*, *louby* na *loubi*, *úpraveném* na *úpravném* (62), *část, radost* a pod. na *část, radost*, dále *tloušťka* na *tlouštka*, *zvlášť* na *zvlášt* a j.; *dřevené* a *dřevěné* sjednocujeme na podobu dnešní. Pišeme ovšem také *ctnost, prázdny* místo *cnost, prázny*.

Kvantita samohlásek odchylná od dnešního spisovného usu je respektována všude, kde jsou pro to důvody (v osobním usu autorčině, lidové mluvě a pod.). Zůstává tedy odchylná délka ve slovech *dívák, pían, horál, na hráchu, kožích, kůřeti, majetnice, ohnísko, psísko, rubanísko, po páži, pléna, réž* (zkráceno jen tam, kde je tištěno kursivou a kde je proto chápeme jako citátové slovo slovenské), *sěčka, sláměnka, uvázek, vladař, večer, žáctvo, z domů, do domů, nejjíznější, jinám, zajisté; klídi, sklídit, kříkli, míhne, vlájou, výjmem, zdvíhl* a j. A zase obráceně krátká samohláska zůstává ve slovech *dymka, s hřivou, chvílemi, pas, pasovaný, pečinka, poříčím, prym*, gen. plur. *sah, sraze* (slovakismus), *trojuhelník, vaček, vyprodej; uhřatý; dratovat, opekat, odbyvají, valcují* a j. pod. Ponecháváme také kolísání *dynko* a *dýnko, hlinou* a *hlínou, jizba*

² Stránku uvádíme jen u dokladů, které se v ojedinelém případě odchylní od řady podob náležitých; neoznačené doklady jsou buď vůbec ojedinelé, nebo častější bez kolísání.

a jízba, jmeno a jméno, mič a míč, štít a štít, leto a léto, nízký a nízký, pije a píše, žijou a žijou a j. — Naproti tomu krátíme koncové -é v příslovcích a předložkách nejprvé, *prvé, dlé, podlé, vedlé* a základové samohlásky ve slovech *destiček, učitel, účnů, mále* (247), *málou* (79) a samohlásku předpony v *názývá* (155), *výkrutí* (175). Naopak zdloužili jsme samohlásku ve slovech *chram, nuž, lékarna; čeledin, mouřenin, nociky*, v zdobnělinách typu *andělíci, po deštičku, kastničku, ani stéblička, střízliček, v okruhlikách; budinské, trenčinské, debrecinský, nejvic* a j. na dnešní spisovnou formu. Délku zavádíme také v infinitivech *odnésti, proléztí, napítí, pobýti, použití, přikrýt, uctítí* a j., jež měly základovou samohlásku krátkou.

Slova cizího původu píšeme dnešním zčeštěným pravopisem, označující v nich také délky, jak je dnes obvyklé, na př. *akcíz* (místo *akcis*), *anýz* (místo *anis*), *žaluzie* (místo *jalousie*); *akácie, intrády, seniorát, kalvínský, privátní* a mn. j. Ponecháváme však podoby *diéty, vulkánické*, neboť v nich délka odpovídá dobové výslovnosti.

Tvaroslovných oprav je poměrně málo. Tak *okom* změněno v *okem* (44), *na berana* v *na beranu* (142), *zbojníká* v *zbojníkům* (253), *slúk* na *slúvek* (117). — Několik změn bylo nutno provést v tvarech přechodníků: dvě stály v struze *plákajíc* šat (na *plákajíce*, 56), *handělci obírajíc se* (na *obírajíce se*, 256), *tovaryši nemajíc* pušek (na *nemajíce*, 268), *potůček dělíc* jej (na *děle*, 282), *klát.. letíc* (na *letě*, 260), *Majorvár... majíc* 120 sáhů v objemu (na *maje*, 298), *Kuba pískajíc* na fujaru (na *pískaje*, 316), *široká maje* na starosti (na *majíc*, 161), *kvítí čerstvou vůni vydychujíce* (na *vydychujíc*, 74). — V šesti případech bylo odstraněno absolutně užitě *jenž* a změněno v tvary kongruentní: *kvítí, jež... kvitlo* (74), *slunko, jež... svůj pohled posílá* (75), *krásy, jež oko zří* (75), *zlato, jež se z rudy dobývalo* (208), *ženy baniarů, již jsou většinou chudí* (212), *ti, již v báněch jeho pracovali* (206); — konečně změněno: *zvyk zakořeněný, jenž* (m. *jež*, 45). — Řada úprav koncovek různých tvarů je jistě jen opravou tiskových chyb, ačkoli na druhé straně je nápadné, že nejde o jevy ojedinělé, nýbrž vyskytující se s jistou pravidelností. Tak na př. bylo nutno často upravit v gen. plur. mask. -u na -ů, na př. *za lepších časů, mnoho hajduků, mošnu hroznů, lesních klinčoků, místo opánků, zlatých šajnů*. Podobně často se vyskytalo v koncovce -i: *tolik očí, padání krůpějí, planých růží, od okolnosti, okolo skrání, ze širokých gati, 14 dni, při obzerání* a také *kořeni, staveni, zboží, živobyti, léta letouci, ženati, žijící, modraji, nemaji, vstávají i lehaji*, jež jsme změnili na náležité -í. A obráceně sporadicky se vyskytující dlouhé -í: *děti, muži, páni, ke (při, v) kočí, na pažití, v neděli, v Zvolení, okrasami, bouřnými* měníme v -i krátké; přísudkové adj. *zavázání* změněno na *zavázání* (240). Podobně bylo třeba upravit často i kvantitu tvarů zájmen *ona, oni* a j.

Slovenština těchto národopisných studií a obrázků není snadným problémem edičním. Jde tu jednak o hojně slovenské termíny v českém textu, jednak o přímé řeči slovenské a konečně o sporadicky se vyskytující slovakismy hláskové a j. A obráceně také o čechismy v přímých řečech slovenských. Pokud jde o slovenské termíny, vycházíme ze zásady, že se do českého textu mohou zapojovat českými koncovkami, proto v těchto případech nemůžeme dodržovat pravidlo o rytmickém krácení dvou délek ve slovenštině. Ale Němcová mnohdy takovým termínům dávala českou koncovku i v nominativě (na př. *žltice, červenice*); ani ty neměníme. Někdy, na př. v geologických a přírodopisných částech Krajů a lesů ve Zvolensku, autorka střídá termíny české se slovenskými; slovenské jsou zpravidla (nikoli důsledně) vysázeny kursivou, avšak je-li vysázen kursivou název český (možná omylem sazečovým), ponecháváme jej, neměníme jeho podobu na podobu slovenskou, jak činila některá jiná vydání (na př. *brambořík, perlokvítek* neměníme na *bramborík, perlokvietok*). Nebylo by totiž správné domnívat se, že Němcová chtěla všechno, co na Slovensku poznala, také po slovensku pojmenovat, že však se jí to nepodařilo. Jí šlo o to, aby co nejvěrněji seznámila české čtenáře se svéráznou realitou slovenské přírody a slovenského života, a slovenského termínu užila jednak tam, kde českého nebylo (na př. *oplecko, širica, kapce, cedilo* a j.), jednak tehdy, když byl slovenský název nějak nápadný, odlišný od českého (na př. *hoľní ribez, siroty diouky vlasy, ruič* a j.), anebo když jím chtěla charakterisovat prostředí (na př. *hránočka, hvizdáke, kollísať* a j.). Tam, kde slovenský název byl nebo by mohl být stejný jako název český, dávala — jak se zdá — přednost názvu českému (na př. *medvědí česnek, dobrá mysl, vlčí lýko* a pod.). Proto jsme se varovali, abychom každý takový český nebo počestěný název poslovenštovali. — Že se v jejích slovenských názvech vyskytují chyby, je dáno jistě především tím, že některé názvy buď špatně zaslechla, nebo si nepřesně poznamenala. Ale celá řada chyb jsou jen sazečské omyly. Při této příležitosti připomínáme, že je tu zejména nápadné, jak často se ve slovenských (ale i českých) slovech vyskytuje nesprávné *o* místo náležitého *a*, na př. *durondzie, garozdy, hrona, chobzí, krekočky, kory, mlóza, orgovoň, obkoličím, sopún, šporčač, vojda, plu-hová, zaruboná, zajtrojšej, dvojja, zošla* nebo také *při korici, kočici, Domokles, Polona, radvonští* a j. Tato záměna *o* za *a* vznikla patrně špatným čtením rukopisu. — Při písních, říkankách a hádankách je situace ještě poněkud jiná. Při zápisu samém měla Němcová vzor v zápise kollárovs-kém, dnes nevyhovujícím. Kromě toho není jisto, zda anebo do jaké míry sama chtěla přiblížit tyto říkanky českým dětem vědomým počestvováním, anebo zda tak nečinila redakce Štěpnice. Písně a říkanky zcela počestvené ponecháváme v podobě, jak byly otištěny, písně a říkanky „makaronské“ však měníme

na znění slovenské. Nářeční znaky (pohronské nebo gemerské) slovenštiny nestíráme. Proto se vedle sebe vyskytují podoby jako *ľudský* — *ľidský*, *šťastie* — *šťastia*, *tretie* — *tretia*, *kedy* — *kody*, *kto* — *kdo*, *sú* — *sa*, *sa* — *se* atd. Odborným poradcem pro úpravu slovenských textů byl znalec slovenských nářečí dr. Jozef Štolc z Bratislavy.

Slovenštinu píšeme pravopisem slovenštiny spisovné, ale s některými zdůvodněnými odchylkami. Píšeme tedy *i* místo *γ* ve slovech *hiba*, *híva*, *kila*, *ribez* (místo *rybes*, *rybész*), *rífy*, *richtár*, *striga*, *štyri*, *vari*, *zavatríti*, *divý* (místo *diviji*, 56), *nie* (místo *nije*, 59) a j., ale podržujeme starší psaní *bystu*, *ryzny*, *rýznovať*, v plurálových tvarech fem. min. času *boly*, *rozešly* a j. Označujeme měkkost slabik *dě*, *tě*, *ně*, jako tomu bylo v Pohorské vesnici a v Slovenských pohádkách a pověstech v těchto Spisech B. Němcové. Místo *děuka*, *větor*, *veněc*, *prstěňčok*, *naměšal* píšeme *dieuka*, *vietor*, *veniec*, *prstienčok*, *namiešal* atd. Od dnešního způsobu psaní předpon *s-*, *z-* se odchylujeme jen v adverbii *zkaďě*. Nezavádíme psaní *ó*, nýbrž ponecháváme autorčino *uo*. Místo *ä* (často psaného *ae*) píšeme *e* (*kečky*, *kleky*, *kermenovať*, *s medom*, *mesiar*, *obkedí*, *odmek*, *peť*, *smed*, *svezky* a j.) s výjimkou příkladů na str. 291 (*rät*, *vägy*, *zkaďě*, *klák*, *mäso*), kde *ä* zůstat muselo. — Autorčino psaní zájmenných tvarů *jich*, *jim*, *jimi* měníme na *ich*, *im*, *imi*; sporadické *ještě* a slovesné tvary *jsi*, *jstě*, *jsú* změněny na *eště*, *si*, *stě*, *sú*. Místo spisovného *predsa* píšeme — jako v jmenovaných už edicích — *preca*, a obráceně autorčino *zrača* vždy *zradca*. Označujeme měkké *l* vyjma v jihostředoslovenském *kelko* a v *zápola* a *polovati* (ve všech tvarech a odvozeninách), jichž se u nás běžně užívalo s *l* středním. Autorčin záznam obalovaného *l* jako *u* ponecháváme (*vouky*, *pounoc* a j.), i když je nedůsledné a jen v nemnoha případech. Od vydání Pohorské vesnice a Slovenských pohádek a pověstí se odchylujeme v tom, že nepíšeme podle výslovnosti *ou*, *au*, *eu*, nýbrž spisovně *ov*, *av*, *ev*. Podržujeme však důsledné autorčino psaní *diouka*, *dieuka*, *braučovina*, *slúky* (místo *slivky*), *volaučí*. Ostatní případy tohoto typu psaní, jako na př. *Morauce*, *pokrouce*, *rokou*, *synou*, *vnukou*, *pravnukou* a j. rušíme.

Nejvíce oprav si vyžádala kvantita. Je to dáno už faktem, že jde o otisky časopisecké (třebaže v nejlepších tehdejších českých časopisech) v různých dobách, takže jednotná praxe tu byla téměř vyloučena. Jde opět buď o vliv české kvantity, nebo o autorčiny omyly. Úprava tedy záležela často jen v sjednocování nebo v důsledném dodržování kvantity náležitě. Zavádíme tedy především slovenskou délku ať v slovech domácích, ať cizího původu: *Arábie*, *árenda*, *árendár*, *árendátor*, *Bacúch*, *Bacúšanky* (245), *bajúzů*, *blátka*, *cínar*, *cintěrin*, *čvíkoty*, *dážď*, *dcéra*, *dohán*, *drotár*, *dúbrava*, *dúha*, *dúhový*, *flúdry*, *hundsvút*, *chodníčky*, *chotár*, *išpán*, *viceišpán*, *kantácie*, *kántry*, *kápka*, *klúče*, *komitát*, *kon-gregácie*, *krčmár*, *kuchárka*, *kúpeľ* (337), *lekvár*, *lúky*, *medovníkár*, *mláďeňč*

(328), mládza, néniček, obrín, obrínka, páni, pánu, pár, pás, plechár, pogáčky, rúbaniska, rúčky, sapún, sničky, slobodáš, somár, tráva, trávička, vozáre, vráta, zádušnica; bystrá, divý, kotrý, kotrá, ľahký, Muránsky, opálenú, něvedomý, úbohá, úprimné, Pánbožková, vystrábené; také lučatínský, murínský, bárs, trebárs, kým, pokým, triráz, za málo; berú, hrajú, něpijajú, něvyplácajú, vezmú, lámala, rástla, vyhútala, misíme, něľúbim, pridě, postál, ráč, dúchať, kolísať, pýtať (a všechny tvary), rýznovat, zrúbat a j.; právě tak dloužíme i slabikotvorné r, l: křč, mřtvy, třpče, vřšok, zvrťají, jablčko a j. — Jinde ovšem slovenská výslovnost vyžaduje krátkou samohlásku, kde Němcová má délku; proto píšeme: bača, biharčina (místo biharčina), capovice, dežma, dvere, fujara (místo fujára), halně, halušky (místo halúšky), po hrive, huby, huně, hurky, husle, hvizdáke, hvizdary, jarek, Kameň, kapce, karha, kel, kľučky, kočiš, krava, kura, kulač, kuvik, Kysuca, ľudom, meno, mištička, mlyn, mravka, muchy, pani, paňvička, za pasy, porisko, psisko, snisko, vatrisko, povaly, pytač (místo pyťáč), raj, rany, raz,razy, rež, rož, ruža, ružička, šachorina, sihlina, spinka, za uhlom, Vološinovej, po zadku, zajac (místo zajác), zavlačovaní; jastrabová, malučký, malučičký (místo malúčičký), novučičký, popichané, rada, svoju, šarišská, šarišskopotocký, zdravy; niže, vyše, povyšě, pomaličku, zrazu, mik; dať, dati, hrati, spati, prevracať, ukladať, zvať, plače, plačú, počul, pošibaj, něni, nězalezí, ukradně, uvijeme a j. — Dodržujeme i pravidlo o rytmickém krácení dvou délek (ovšem jen v souvislém textu slovenském; v izolovaných slovenských slovech v českém textu jen potud, pokud je neporušují jejich české koncovky): v čriepikách, hájičku, klátik, kľúčiky, mesiacik, mrvánik, pohárik; biely, driečne, s horúcim, kmínske, mřtva, múdra, něznámy, párne, rudofúsy, sediaci, žiadna a j.; bývam, býva, dáva, díva, kýva, něvstáva, rozpúštava, sedáva; hádam, poznávam, zaspiavam, premávaš, kúpim, ľúbi, navráti, něohlási, páči, plúži, slúži, spáli, vláči; kážu, opášu, prídu, stiahnuť a j. — Mnohdy bylo nutno obrátit kvantitu autorčinu, jestliže jsme chtěli, aby text byl opravdu slovenský, na př. hámrík, slávičku, dúhe, dúžu, švárny, švárne, někráčam, porúčam místo hamrík, slavičku, duhé, dužú, švarný, někráčam, porúčam atd. Avšak nečiníme tak u termínu služný, který ponecháváme v této počestěné podobě, jak se ho u nás užívalo. — U zájmen píšeme důsledně kvantitu slovenskou: ja, nami, vami, tá, tú, túto, tí, títo atd. — V nom. plur. neut. zavádíme délku: kolesá, letá, suná, rovněž v gen. plur. fem. a neut.: dolín, huoľ, kureniec a j. a také v adjektivu přísudkovém: mokrí, zdravá, zdravú, nosená. — Jmenné tvary adjektivní a participiální na -o měníme v nářeční tvary středoslovenské na -uo: akuo, druhuo, jarmočnoo, peknuo, těžkuo, spráskanuo, vyrúbanuo, záručnuo, zamrazenuo a j. — Změnou kvantity je vlastně i změna hábuočky v hábočky, bočky v buočky, nocka, obnocka v nuocka, obnuocka (ponecháváme však obloček).

Kde kvantita ve slovenštině kolísá nebo ještě nedávno byla rozkolísaná, ponecháváme kvantitu autorčinu, na př. *šulky* i *šúlky*, *plúšťe*, *súsedkyňa*, *najdém* a j. Slova *figle* a *patričky* byla a jsou u nás známa také v této podobě, proto jejich kvantitu neměníme. Podrůžeme i podoby *Betlem*, *betlemskom* (v Obrazech ze života slovenského) i *Betlém*, *betlémskom* (ve Vánoční hře slovenských chlapců).

Hláskovou podobu slov bylo rovněž nutno opravovat poměrně velmi často, a to především proto, abychom jednotlivé názvy uvedli na náležitou podobu slovenskou. Někdy bylo třeba přidat souhlásku nebo samohlásku; tak jsme změnili *ače*, *ačata* na *hače*, *hačata*, *čovek* na *človek*, *hadrár* na *handrár*, *kvoska*, *kvoskový* na *kvostka*, *kvostkový*; *kmotr* na *kmotor*, *z melia* na *z imelia*, *meliový* na *imelový*, *mša* na *omša*. Jinde souhlásku nebo samohlásku vynecháváme: *egrešt* měníme na *egreš*, *rešetláři* na *rešetáři*, *sverenica* na *verenica*, *vlašovička* na *lastovička*, *voskorušky* na *oskorušky*; *v čerejepku* na *v čeriepku*, *hrnéček* na *hrnček*. Odstraňujeme české souhlásky uprostřed slov: *dřevorubaniška* (208), *jaštěrice*, *sestřica*, *kosarka* měníme na *drevorúbaniska*, *jaštěrice*, *sestrica*, *košarka*. Měkčíme *medveď* na *medveď*, *dážďovnica* na *dážďovnica*, *širicari* na *širičari*, *drien* na *drieň*, *kňahna* na *kňahňa*, *varovkyna* na *varovkyňa*, *suknu* na *sukňu*, *utiernu* na *utiereň*. A opět obráceně měkkou souhlásku měníme v tvrdou; tak *hiď* jsme změnili na *hyd*, *ohánka* na *ohánka*, *obriň*, *obriňka* na *obrín*, *obrínka*, *truňk* na *trunk*, *Muráňsky* na *Muránsky*. — Jiné změny (hlavně souhlásek) jsou: *baraska* na *baracka*, *bireč*, *birěř* (57) na *bíreš*, *holemník* na *honělník*, *inač* (60), *junáč* (60), *inoš* (128) na *inaš*, *kočíř* (54 n.) na *kočiš*, *kukurienka* na *kukulienka* (160), *mažiaky* na *mažiary* (212), *oštom* na *ostnom*, *pješčoky* na *pyštoky*, *pohran* na *pohrab*, *postřížka* na *postriežka*, *prevívánja* na *prevíjania*, *rubáč* na *rubáš*, *těrha* na *těrcha*, *pazuha* na *pazucha*, *drouhami* na *drúkami*. Pokud jde o změny samohlásek, připojujeme k těm, které jsme již uvedli na str. 350, ještě tyto: *aldomáš* na *oldomáš*, *četa* na *čata*, *čatky* na *čutky*, *hermančok* na *harmančok*, *housličky* na *husličky*, *jaša* na *jašo*, *jarmočna* na *jarmočno*, *jarac* na *jarec*, *kalup* na *kalap*, *kalapčiar*, *kalapušjar* na *kalapošiar*, *kordoun* na *korduon*, *mlaeky* na *mláky*, *vazy* na *vezy*, *maše* na *maša*, *postylky* na *postielky*, *růže* na *ruža*, *suchota* na *suchoty*; slova *preték* a *pretíky* dostala podobu *pretěk*, *pretěky*. Odhodlali jsme se změnit i slovo *vjeděk* na *vidiek*, neboť je to slovo vzniklé autorčíným omylem.

Ve Vzpomínkách z cesty po Uhřích a v obrázku Z Uher užívala autorka slov *vrecke* a *oplecke*; změnili jsme je na *vrecko*, *oplecko*, neboť v dalších obrázcích už psala podoby správné. Slovo *služavka*, ve slovenštině neexistující a vyskytující se také jen v oněch prvních dvou obrázcích, měníme na *slůžka*; slovo *voloviar* (57), *voloviari* (72) podle pozdějších náležitých podob měníme na *voliari*. Slovům cizího původu *diskrencia*, *instancia*, *restouracia* (58),

restauracia, specifikacia, fiskal dali jsme slovenskou podobu *diškrecia, inštancia, reštaurácia, špecifikácia, fiškál*. Avšak slovo *fašanky* ponecháváme v této podobě, neboť je v češtině ustálená. Odstraňujeme kolísání *mladucha* — *mladucha* ve prospěch náležitého *mladucha* a napravujeme omyly v rodě a tím i v podobě slov *jedno hábí* (72), *kar přišel* (135), *koreno, korenko* (56) a *kosienko* (106), *mrchavá křč* a měníme je na podoby *jedny háby, kara přišla, kosienok, mrchavý křč*.

Mimo tuto terminologickou oblast jsou opravy hláskové podoby slov ještě hojnější. Jde většinou o odstranění čechismů, ale též o opravu skutečných chyb a omylů autorky nebo sazeče. Především bylo nutno v řadě infinitivů změnit koncové *-t* na *-t:* *byť, dohonit, gajdovať, hľadat, hvízdät, chodit, chvdít, miesit, naklast, niest, obzerat, oferovať, opustit, padat, porobit, robít, zohnat, spievať, strážit, ukázat, ukladat, uzriet, vykonať, zacitovať, zronit; krútiti, naměšati a poválati se* změněno na *krútit* (235), *namiešat* (268), *poválat sa* (172). Dále píšeme měkkou koncovku v *milost, vyskyď, žrd, dost, hněď, snád, ztaď, pet, dvanást; bystu* měníme v *bystu*, *dietatu* v *dietatom* v *dietatom*, *daleko* v *daleko, tahá* v *tahá; cikán, cikánstvo, cikániti, švavor* v *cigán, cigánstvo, cigániti, švavor* (ovšem v českém textu ponecháváme psaní s *-k-*). — Prosté *-z-* nahrazujeme slovenským *-dz-* v slovech *hovedzina, cudzina, cudzí, ochodz, vádzka, narodený, medzi*. — Skupinu *-šč-* převádíme na středoslovenskou *-št-* tam, kde jde o text středoslovenský: *kúšťok, rozpúšťa, rozpúšťava*, české zakončení *-ce* u feminin na slovenské *-ke*: *lavičke, paněnke*, také *suší* na *suchí*, české *čtyri, čtvrtok* na *štyri, štvrtok, stošky* na *stožky, všulka* na *včulka*, čechismy *Maďari, pristal, řekni, skřepení, třetí, tři, při* (326) na *Maďari, pristal, rekni, skrepení, tretia, tri, pri*, a právě tak *všetchny* na *všetky* (248), *zahvízdala* na *zahvižďala, cej šíju* na *cez šíju, jen* na *len* (108), *svobodáši* na *slobodáši*. Konečně sem patří změny *mističku* na *mištičku, koštěný* na *kostěný, laňáškú* na *laňajšiu* (262), *rozsieti* na *rozsvietí* (325), *zabuděm* na *zabudněm, zanachajtě* na *zanahajtě, děchtu* na *děhtu*. Tu a tam se vyskytující české *co* nahrazujeme slovenským *čo*.

Změn samohlásek je rovněž mnoho. Především odstraňujeme nahodilé psaní *ě* po retnicích a píšeme *besné, beží, člověk, v dome, v městě Betléme, důvěrně, kvet, kvetáč, svet, svetlo, svetlá, vec; medveď, medvedia, nevěsta, ošumela, veniec* a *j*. — Autorčino *é, e* nahrazujeme dvojhláskou *ie*: *chlieb* (ale *chleba* místo *chléb, chlieba*), *lienisko, okienkom, prievoz, studienka, srdiečko, čierny, čierna*; často zejména ve slovesných tvarech: *hudie, lezie, něsie, pasie, rastie, rastieš, těchie, vlechie* (také *vlječe* měníme na *vlechie*, 336), *vezie, upečieme, němeliť, něženietě, prevediem, podviedol* a *j.*; a také ve vlastních jménech: *Dančarovie, Koncošovie, Momašovie, Ryzankovie* (místo *Dančarové* atd.). Obráceně píšeme *e, é, i, í (ý)* místo autorčina *ie*: *paseka* místo *pasieka, žebrá-*

čik místo žebračiek, drenie v črevách místo drjeni v črievách, reči místo rečie, slivkový místo slievkový, trnoslivka místo trnoslievka, hadí koreň místo hadie koren, živé piero místo živie piero, pod ním místo pod niem (322), tých místo tiech. — Čechismy s i, í měníme na slovenské podoby s ie: kvítím na kvietim, lík na liek, míšeninu na miešaninu, místo na miesto, mlíčko na mliečko, škerknutí na škerknutie, zdraví na zdravie a j.; bídný na biedny, bílé na biele (331), najmenšimu na najmenšiemu, striborný na strieborný; dozví na dozvie, něvíš na něvieš, něsmíš na něsmieš, něumí na něumie, nosivaly na nosievaly, vypovím na vypoviem, zpívá na spieva, zpívají na spievajú, svítit na svietit. — České á a někdy také a po měkkých souhláskách bylo nutno změnit na ia: baniari, čepčiarkey (místo čepčárky), diabol místo ďábel, figliar, košiarníci, krzniari, krzniarský, sedliáčik, sluniatko, sviniar, těliatěčko, zimomriavka, žiačik, žiačkove, želiar, želiarica; lepšia, močiarna, raňajšia, žiadny (a všechny tvary), děviaty (a všechny tvary); škriab, zaviaže a j. — Místo českého ů píšeme uo: kuoň, Pánbuoh, vuole, muoj, němuož (247, také němóže měníme na němuože, 323), pomuože, puojděš, puojdě atd. (také pojďeme opravujeme na puojďeme, 316), avšak dolů, domů měníme na dolu, domu, zůstavajtě na zostavajtě, zustala na zostala. Ostatní porůzné opravy jsou tyto: skuoro na skoro, něskuoro na něskoro, skuorej na skorej, skour na skuor (260), napokuon na napokon (261), mocť na muocť (70), rost na ruost (285), zumreu, zumreli na zomreu, zomreli; vravil na vravel, misil na misel, penízí (72) a penjezí (327) na peňazí, beran na baran, čeled na čelad, kněz na kňaz, výhled na výhľad, hleděl na hladěl, držel na držal, zadržel na zadržal, nesedne na něsadně, lehúčko na lahúčko, polehúčku na polahúčku; chymo na chima, ou na au (258). Dále opravujeme narosteš, roste, narosla na narastieš, rastie, narásla, listek na lístok, posel na posol, škorváneek na škorvánok, zámeek na zámok, nebe na něbo, chvíle na chvíla, chvílečku na chvíločku, narukyně na narukyňa; bjaleho na bieleho (167), šťastlivě na šťastlivo, večír na večer (194), líbí na líubi (233), nětrefí na nětrafí; uherský, v Uherskej na uhorský, v Uhorskej, který na ktorý (i všechny tvary), v kostele na v kostole, venku na vonku, keděsi na kděsi (72), prokvitaje na prekvitaje, koupila na kúpila, bit kohouta na bit kohúta. Česká podoba předložek pro, ve, se byla změněna na pre (také preto), vo, so.

Početně dost změn je i v tvarech sloves býti, jíti, přijíti, která se vyskytují nejčastěji; tak sem měníme na som, byl na bol (v písních), jdem, jdeme, jdete na idem, ideme, iděť, jít na íst, přijíti na príst, přijic na príct, přijď, přijde, přijde, pride, přijdú na príď, pridě, prídu; pojď, pojďme, pojďte na poď, poďme, poďť; půjdeš, půjde, půjdeme, půjdete, pojďeme na puojděš, puojdě, puojďeme, puojdětě. — Zvratné zájmeno se, jež se občas vyskytuje vedle náležitěho sa, měníme na sa, vyjímajíc v písních, popěvcích a hádankách, kde necháváme se, vlastně gemerské sä.

I slovenské tvarosloví bylo nutno opravovat; mnohé opravy jsou tu však vlastně jen opravami chyb tisku. V singuláru maskulin měníme v genitivě *chliebce* na *chliebca* (316), *konce* na *konca* (245), *Viepru* na *Viepra* a rčení *z dom do dom* na *z dom do domu* (188), v akusativě *za muže* na *za muža* (65), vokativ *Zahraji* na *Zahraju*, v lokále *konáru* na *konáre*, o hladu *a smedu* na *o hladě a smedě*, *v Drienoku* na *v Drienku*, *po Jurom* na *po Jurovi*, v instrumentálu *mečem*, *pod Kánem* na *mečom*, *pod Kánom*. U neuter jsme opravovali především v přacích formulích, v nichž se vyskytují slova *zdraví* a *šťěstí*; tak na str. 75 měníme *dobrého zdraví*, *Pánbůh daj vám šťěstí* na *dobrého zdravia*, *Pánbuoh daj vám šťestia*, na str. 185 *Pánbůh ti daj šťestí*, *zdraví a božího požehnaní* na *Pánbuoh ti daj šťestia*, *zdravia a božího požehnania* a na str. 316 *Za zdraví ti* na *Na zdravie ti*, a podobně na str. 122 *na zdraví* na *na zdravie*. Z ostatních neuter jen tvar *prvodietě* byl změněn na *prvodietta*, *nariekaní*, *vykládání* na *nariekanie*, *vykládanie*, *vajca* na *vajce*, *s vrecku* na *s vrecka*, *peklem* na *peklom*. — Z feminin jsme změnili jen tvar *ovce* na *ovca*, *z hrstí* na *z hrsti*, *Paně* na *Paněj* (14), *vuolí* na *vuolu*, *na paše* na *na paši*; ve výrazech *koněc takej kláty*, *ponad klátu* měníme rod substantiva a tím i jeho tvary: *koněc takýho klátu*, *ponad klát*. — V plurále je změněn více. V nominativě psaní *Mađari*, *hrnčari*, *husiari*, *voliari*, *kraviari*, *koniari* (místo *Mađary*, *hrnčary* atd.) je vlastně jen věc pravopisná. České tvary *dolničané*, *pradědové*, *pradědův otcové*, *ptáčkové*, *žáčkové*, *pastuchové* měníme na gemerské nářeční podoby *dolničane*, *pradědove*, *pradědov otcove*, *ptáčkove*, *žiačkove*, *pastuchove*, avšak *Brezňané* na *Brezňania*; *prípovedy* na *prípovedi*. — V genitivě plur. mask. byla nápadná častá česká koncovka *-ův* nebo dokonce *-u* (v obrázku Z Uher); tu všude zavádíme koncovku *-ov*: *bohov*, *honcov*, *chlapov*, *otčenášov*, *párov*, *stromov*, *valachov*; *tiech srazů* měníme na *tých srazov*, *par pogačku* na *pár pogáčkov*, *do Jankoviču* na *do Jankovičov*, *něhlúbim ja Mađaru* na *něhlúbim ja Mađarov*; *pet svezák* (femininální tvar) na *pet svezkov*, *do kúpellí* na *do kúpeľov* (54), *meru jeden rok* na *merujeden rokov* a j. — V dativě *pánům* měníme na *pánom* (337). — V akusativě *ľudia* na *ľudí* (31), *svaty* na *svatov* (169), *obzorí* na *obzory* (170).

Z adjektivních tvarů bylo nutno opravovat především tvary femininální. Tak v nominativě *boží metla* a *medvědí bursa* změnili jsme na *božia metla* a *medvedia bursa*; genitivní *dobré*, *Liptovské*, *z ktoré*, *mladá*, *té sive* a také *vodnije* na *dobrej*, *Liptovskej*, *z ktorej*, *mladej*, *tej sivej*, *vodnej*. A právě tak dativní *jinčije* (69) na *inšej* a lokálové *na zelené pažití* na *na zelenej pažití*. Rovněž adverbium *najprvé* na *najprvej* (194). — V akusativě *dobrou vuolu*, *na suchou horu*, *žltou kašu*, *za jakou* opravujeme na *dobru vuolu*, *na suchú horu*, *žltú kašu*, *za jakú*. — V plurále *tunajší chodníčky* jsme změnili na *tunajšie chodníčky*, *lepšija paše* na *lepšie paše*, *sobášeny ľudia* na *sobášení ľudia*.

Těž u zájmen se často vyskytovaly české tvary místo slovenských. Měníme proto *moje* na *moja*, v genitivě *tebe, jí, od ní, té, oné* na *těba, jej, od něj, tej, onej*, v dativě *mňa, ma, tě, tobě, sobě, jí* na *mně, mi, ti, těbe, sebe, jej*; v akusativě *má, mne, tě* na *ma, mňa, ta, na něj* na *naň, je* na *ho* a v lokále *té* na *tej*. Místo *tím, tiech, ty* píšeme vždy *tým, tých, tie*.

Ze slovesných tvarů opravujeme *počuju* na *počujem* (257), *zají* na *zaje* (262), *něstanou* na *něstanú* (167), *znají* na *znajú* (68), *němohú* na *němuožu* (323), *voní* na nářeční tvar *voněj* v rýmu s *něj* (místo *ní*, 327), *pohněť* na *pohnitě* (305), imperativy *idi, prikrej* na *id, prikry*.

Lexikální čechismy ze slovenských textů neodstraňujeme; na př. ponecháváme *těsto, jezdil, zeptati se* a j. Výjimku děláme jen v několika případech, a to na str. 54, 72, 76, 248; viz str. 362 n. Ponecháváme také všechny slovenské archaismy a biblismy, jako na př. *pastýr, valaši, víra, důvěrně*, přechodníky *poklekaje, prekvitaje* atd. Biblické texty ve vánočních koledách neměníme vůbec. Ponechali jsme i autorčiny novotvary *pastorka, zdravkuje, zdravkují* (zkrátili jsme však *-a-* podle slovenského *zdravkať*), *Jezušek, Jezušek*.

Zvláštním problémem v tomto svazku byla i maďarština, a to proto, že pramenem autorčiných znalostí maďarštiny byla jak mluvená řeč, tak psaná její podoba a že maďarský pravopis se v označování některých hlásek, zejména měkkých, liší od českého. Některá slova zaznamenala autorka tak, jak je slyšela (a někdy bylo pak obtížné je identifikovat), jiná tak, jak si je opsala. A mimo to nebyla její praxe ve všech studiích jednotná. Zprvu zaznamenávala jména obecná i vlastní spíše pravopisem maďarským, později dávala přednost záznamu podle výslovnosti. Východisko z této nejednotnosti jsme našli v těchto zásadách: V přepisu maďarských jmen — jak obecných, tak vlastních — užíváme dnešního pravopisu maďarského (od autorčina se liší psáním *c* místo *cz*). Pro čtenáře poznamenáváme, že maďarské *c* se čte jako naše *c*, *cs* = *č*, *s* = *š*, *sz* = *s*, *z* = *z*, *zs* = *ž*; *gy* = *ď*, *ty* = *ť*, *ny* = *ň*, *ly* = *j*; *ö, ü* se čtou jako krátké německé *ö, ü*, kdežto *ő, ű* jsou dlouhé. Chyby a omyly opravujeme a všude zavádíme maďarskou kvantitu, kterou Němcová označovala jen někde, po případě nesprávně. Maďarská slova, jichž se užívá také na Slovensku nebo jež jsou na Slovensku (po případě i českým čtenářům) obecně známa, píšeme foneticky: *betár, bogár, čárdáš* nebo *čardáš, čikó, čikóš, ináš, irmeš, kondáš, paprikáš, sarvaška* (kvantita upravena). Zásahy do hláskové podoby slov, jež je třeba vytknout, jsou tyto: *kuba* měníme na *guba*, *nenija* na *nenike* (56), *nenya* na *néne* (150), *ét funt baranyhús* na *hét font bárányhús*. Autorčino *tajok* přepisujeme *tályog*, ale její *šájo* ponecháváme, neboť je příliš vzdáleno od náležitého *sulyom* (čti *šujom*). — Za pomoc a přispění v otázkách maďarštiny upřímně děkuji

dr. Alfonsu Welterovi a dr. Vilému Peřinovi ze Slovanského ústavu Československé akademie věd.

O vlastních jménech, zejména místních, slovenských i maďarských je třeba promluvit souhrnně. Mnoho míst, jež Němcová ve svých studiích jmenuje, poznala přímo a jejich jména si zaznamenala buď jak je slyšela, nebo jak je přečetla. O mnohých však se jen dočetla (at v jmenované už baložské kronice, nebo v zápiscích dr. Gustava Reusze, anebo v J. Čaploviče *Gemälde von Ungern* (!), po případě ve spisech Chr. A. Zipsera a Györgye Fejéra). Poněvadž však všechny její studie a obrázky vyšly až několik let po jejích cestách do Uher a na Slovensko, je velmi pravděpodobné, že jí pomáhala osvěžovat paměť mapa. Popis některých míst, jež autorka nenavštívila (na př. na str. 101), je vlastně popis mapy. Němcová používala pravděpodobně mapy království Uherského, kterou r. 1847 vydali Ludwig von Schedius a Samuel Blaschnek. Tuto mapu měl asi manžel B. Němcové jako mapu služební. Zdá se však, že Němcová znala také mapu Uher, kterou vydal r. 1808 Jan Lipský ze Sedličné, anebo aspoň obsáhlé *Repertorium locorum* k této mapě, které zpravidla uvádí vedle sebe jména maďarská, německá i slovenská. Některé omyly Němcové se shodují právě se zněním jmen tohoto *Repertoria* (na př. Dumbier, Hrochoty, Krivan, Vigleš a j.).

Slovenská jména místní Němcová psala jednak tak, jak je slýchala na Slovensku, jednak ve zčeštěné podobě, jak bylo tehdy zvykem, a kde byla odkázána na maďarskou mapu nebo na německou literaturu, tak, jak byla v těchto pramenech zachycena. Je tedy pochopitelné, že její zápis není prost omylů. Nebylo by proto správné, kdybychom otiskli místní jména tak, jak je v jejích studiích nalézáme. Ale na druhé straně by rovněž nebylo správné, kdybychom je všechna převedli na dnešní jejich podobu (třeba nářeční) bez zřetele na dobový usus český, vždyt jde o díla svým způsobem historická. Proto tedy ponecháváme autorčin způsob psaní tam, kde je obrazem dobového usu českého, jako na př. *Báňská Bystřice*, *Báňská Štávnice* (ale píšeme *Na Štiavničkách, jak lid tam říká*, 217), *Kremnice*, *Zvolen* i *Zvoleň* (také *zvolenský* i *zvoleňský*), *Rožnava*, *Kráľův laz*, *Košice* v jednotném čísle a j. V těch případech, kde autorka kolísá mezi podobou zčeštěnou a slovenskou (na př. *Březno* a *Brezno*, *Březová* a *Brezová*), zavádíme podobu slovenskou, u ní doloženou, důsledně: *Brezno*, *Brezová*; jména, která se vyskytují jen jednou, a to v podobě zčeštěné, uvádíme rovněž do podoby slovenské: *Sv. Kríž*, *Sv. Ondrej*, *Cerina* a j. Maďarské podoby slovenských jmen odstraňujeme. — Na rozdíl od obecných jmen neoznačujeme v místních jménech měkkost slabik *dě*, *tě*, *ně*, nýbrž píšeme tvrdě *de*, *te*, *ne* ve shodě s tehdy u nás obvyklou tvrdou výslovností těchto jmen. Ponechá-

váme však autorčino psaní *Děkýš*, *Dětva*, *dětvanský* atd. a *Těkovská stolice*, rovněž odpovídající výslovnosti.

V podrobnostech jsou naše úpravy tyto: Jen pravopisného charakteru je opravené psaní *Čalomija* (místo *Čalomyja*), *do Bytče, k Budči* (místo *Biče, k Buči*), *Rimava* (místo *Rymava*), *Rimavská Sobota* a j. (kvůli etymologii jména na str. 206 ponecháváme však psaní *Podkánová* místo náležitého *Potkánová*). A právě tak psaní *ie* místo *ě, e*: *Lubietová, Viepor, Drienčany, pliešovský* a j. a označování měkkého *l*: *Lubietová, Lupča, Polana, Kráľova hoľa* atd. Sem možno zařadit i psaní *Nižný* a *Vyšný Skalník* místo *Nižní* a *Vyšní Skalník*. (Podobně píšeme i *Vyšná* a *Nižná Pokoradza* místo *Vyšní* a *Nižní Pokoradza*.) Důsledně píšeme *Gemer* místo autorčina *Gömör* (maďarské znění). — Délku upravujeme především v základových samohláskách; tak dloužíme *Dobróda, Gápeľ, Chváľová, Jarabá, Koláry, Kriváň, Krížna, Kýčerná, Príboj, v Rybárech, Telgárt, Vígľaš, Kordíťľ, strážské, súdovský* atd., a naopak krátíme: *Baňa, Hahnisko, Repisko* (místo *Hálnisko, Repísko*), *v Radvani* (212), *od Šah* (101) a j. Ponecháváme však kolísání *Vácov* (obvyklá česká podoba podle maď. *Vác*) a *Vacov* (slovenská výslovnost). — Bylo třeba zasáhnout i do hláskové podoby jmen, u nichž došlo k bezděčnému zkomolení. Tak píšeme: *Almáš* místo *Almáž*, *Budikovany* místo *Buďkovany*, *Budkov* místo *Buďkov*, *Děkýš* místo *Děukýš*, *Harmanec* místo *Hermanec*, *Hriňová* místo *Hrinová*, *Jasenová* místo *Jasanová*, *Kriváň* místo *Krivan*, *Krtíš* místo *Krtíž*, *Lysovec* místo *Lyrovec*, *Muotová* místo *Mutová*, *Šah, v Šahách* místo *Šach* (58), *Šachách* (59), *ze Šumiaca* místo *ze Šumiacka*, *Vajsková* místo *Vajsko* (291), *Urpín* místo *Hrpín*, *Bukov diel, Čeremošná, Lán, Huolková, Strieborná, Zbojiská* místo *Bukův diel, Čeremošna, Láň, Holkova, Stříbrná, Zbojská* a j. *Lehota* a *Lhota, Spiš* a *Spíž, spišský* a *spížský* sjednocujeme na *Lehota, Spiš, spišský*. Patrně špatným čtením rukopisu vznikl tvar *za Hiadlou* místo *za Hiadľom*. Maďarským způsobem napsané slovenské jméno jsou *Hrochoty*, jež jsme opravili na náležité *Hrochoť*. Místo maďarských podob *Fajto, Jergo, Komo, Medved, Srnko* zavádíme slovenské *Fajtov, Jergov, Komov, Medveďov, Srnka*. *Filipová* měníme na *Filipovo*, *Bravačovo* na *Braväcuo*, *Pusto* na *Pustuo*, *Korna* na *Korňa*, *Lipča, lipečský* (podle maďarštiny) na *Lupča, lupečský* (203, 220). Za vliv neslovenských pramenů považujeme i psaní *Dumbier*, a proto je opravujeme na *Ďumbier*. Tvrdá výslovnost tohoto jména neexistuje na Pohroní a v t. zv. tvrdých nářečích na západě, s nimiž se Němcová přímo neseznámila, už se obecného jména *ďumbier* (t. j. zázvor), jež se stalo vlastním, neuzívá; proto nebylo důvodu pro ponechání autorčina psaní. Vliv maďarských map (krátké *a* v koncovkách slovenských jmen) vidíme i v ojediněle se vyskytujících tvarech *v Dobšíně, v Podkánově* a obráceně zase *v Tajové* a *v Liptové* (222) místo *v Dobšíně, Podkánové, v Tajově, v Liptově*, nechceme-li je

hodnotit jako tiskové chyby. Právě tak maďarský vliv je i důsledné psaní *Vigleš*, *viglešský*, jež opravujeme na *Víglaš*, *víglašský*.

Závažnější změnou podoby jména, znamenající i změnu rodu a čísla, jsou naše opravy: *Pojník* na *Poniky*, *Kostivarsko* na *Kostiviarska*, *Lukovištěm* na *Lukovišti*, *okolo Motora* na *okolo Mohory*, *Papočemi* na *Pápčou*, *Vrbicí* na *Vrbovcemi*, *okolo Pribele* na *okolo Pribelců*, *Balážovce* na *Baláže*, *v Jasené* na *v Jaseném*, *do Moravce* na *do Moravec*, *v Bátovci* na *v Bátovcích*. — Na maďarskou podobu *Tapolca* (a její tvary) jsme uvedli autorčiny *Topolčany* a *Topolču*. Její omyl vznikl patrně etymologisováním na základě maďarské výslovnosti tohoto jména (znamená *Teplice*, nikoli *Topolčany*), anebo kontaminací s *Tapolcsány* severozápadně od Miškovce.

V slovenských osobních jménech opravujeme především kvantitu. Pišeme krátce *Jano*, *Janko*, *Marka*, *Paľo*, *Palík* (místo *Pállík*), *Samko*. Podoby *Mišo*, *Miša*, *Miša* sjednocujeme na *Mišo*, a právě tak *Janoš* a *Jánoš* na *Jánoš*. Jméno *Míhal* a *Juníko* měníme na *Michal* a *Janičko*. Jména *Velgota*, *Monga*, *Karabiňský* (278) opravujeme na *Valgata*, *Manga*, *Korabinský*. Pišeme jednotně *král Matyáš*, jak je v češtině ustáleno, a odstraňujeme tím podoby *Matiaš*, *Matáš*; jen v písni na str. 216 je ponechána podoba *Matáš*. Místo autorčina *Štulrajter* a *Stuhrajter* pišeme *Stuhldreiter*.

Maďarská jména místní pišeme, jak je dnes obvyklé, maďarským pravopisem, označující v nich také náležitou kvantitu (kterou Němcová neoznačovala nebo jen sporadicky) a opravující i eventuální chyby. Důsledně odstraňujeme autorčin fonetický zápis jmen (téměř pravidelný ve studii Slovenské starožitnosti, ale i jinde) — tak na př. pišeme *Agyagos* místo *Ađagoš*; *Békény*, *Tistany* místo *Békeň*, *Tistaň*; *Gyerk* místo *Ďerky*; *Szemeréd* místo *Semert* a j. Fonetické psaní ponecháváme jenom v názvu *Rákoš* a ve jménech slovenských osad *Almáš*, *Močoliaš*. — Zejména pak rušíme smíšené maďarskočeské psaní typu *Diosděr*, *diosděrský* a pišeme důsledně *Diósgyőr* *dióšděrský*. Ponecháváme však podoby *Dióšdur*, *dióšdurský*, jak se v minulém století mezi Slováky běžně mluvilo.

Hláskovou podobu místních jmen měníme jen v nečetných případech. Tak dobové podoby *Abany*, *Börsöny* jsme změnili na dnešní *Abony*, *Börzsöny*, dále *Dubyčané* na *Dubicsány*, *Zakal* na *Szakál*, *Sombor* na *Zombor*, *Šalyo* na *Sály* (296), *Čibakház*, *Niregyház* na *Csibakháza*, *Nyíregyháza*. Maďarské nářeční podoby *Hatvany* a *Ispánymező* místo *Hatvan* a *Ispánmező* však ponecháváme. Jednou se vyskytující tvary *v Miškolci* (31) a *u Sob* (101) jsme změnili na *v Miškovci* a *u Szobu*; jméno *Sonvár* upravujeme na *Somvár* (291; podle 298) a *Močaliaš* na *Močoliaš* (295; podle 296).

Přídavná jména odvozená od jmen místních pišeme však foneticky jako autorka. Nejčastěji jde o ustálené a na Slovensku běžně užívané názvy sto-

lic, pohoří, po případě plodin a výrobků, na př. *Boršódská, Satmárská stolice* (v obou jménech označeny délky), *Hevešská stolice, Bereženské vrchy* (místo *Berešenské*), *Čerhátské pohoří, Karančské pohoří, Janovské hory, kečkemétské pusty, děnděšský, dióšdēšský, dobročský, kóšpallagský* (místo *košpalogský*), *pereslénský* (místo *perešlénský*), *fűzešdarmotský, vešelénky* a j.

Také z osobních jmen maďarských odstraňujeme fonetické psaní a píšeme je dnešním pravopisem maďarským (zároveň opravujeme některé chyby). Zásahem do hláskové podoby jména je změna *Ákuš* na *Ákos*, *Bortala* na *Borbála*, *Deněš* na *Dénes*, *Đorđy* na *Györgyi*, *Grasalkovič* na *Grassalkovich*, *Činka-panna* na *Czinka Panna*. Jméno *Zechy*, jehož výslovnost udává Němcová jako *Séči*, opravujeme na *Széchy*. Tradiční způsob psaní je ponechán (po př. zaveden) u jmen *Draskóczy* a *Thurócz*; podržujeme také podoby *Bela* i *Béla*.

Latinské názvy rostlin a ptáků jsme v deseti případech opravili na náležité podoby.

Zkratky zpravidla rozpisujeme, ať už jde o vlastní jména (na př. *sv. Ondřejský, M. Hontský, v M. Hontě, M. Krivan, B. Bystřice, Koll. Zpiev.* jako *Svatoondřejský, Malohontský, v Malém Hontě, Malý Kriváň, Báňská Bystřice, Kollárovy Zpievanky* a pod.), nebo o jména obecná (na př. *p., ctih. p. far., dr., šaj., mlad., j. v.* jako *pan, ctihodný pan farář, doktor, šajnu, mladou, jiných více* atd.). Zkratku *k. p.* rozpisujeme (*ku příkladu*) nebo měníme na *ku př.* Ponecháváme však zkratky peněžních jednotek (*zl. = zlatých, zl. stř. = zlatých stříbra, zl. v. č. = zlatých vídeňského čísla, kr. = krejcarů*), *sv.* (svatý), *j.* (jiný) atd. Podržujeme autorčin způsob psaní *děvčata patnáctišestnáctiletá*. Rovněž rozpisujeme výrazy *9tý, 10tý, 16tý*. Také latinské zkratky rozpisujeme.

Kursivu, kterou autorka zpravidla rozlišuje termíny slovenské v českém textu (i když ne důsledně), neběžné výrazy české nebo některá vlastní jména a pod. se zřetelem na zvláštní charakter tohoto svazku všude ponecháváme.

V textu našeho svazku bylo třeba provést řadu textových oprav. Většinu jich má již Miloslav Novotný ve svém vydání z r. 1929 a 1930, opravy naše jsou zde označeny v závorce slovem editor. Opravy jsou na těchto místech (stránka a řádek):

12, 30: *Ráno šli jsme...* (nově utvořený odstavec)

24, 34: ošetřené *s* všemožnou pečlivostí m. ošetřené všemožnou pečlivostí (editor)

35, 5: aneb *hnědé* modře m. aneb *hnědě* modře (editor)

54, 8: zastavovali nás *známí* m. zastavovali nás *známé*

54, 10: *Kděže iděš* m. *Kděže jeděš*

54, 19: *Přes...* *pustu* Kápu m. *Přes...* *pustú* Kápu

- 55, 27: *čí které pole je m. čí kterého pole je* (editor)
- 56, 10: *šošovice méně než u nás m. šošovicu méně než u nás* (editor)
- 57, 21: *viděl velmožné pány m. viděl velmožní pánové*
- 58, 4: *Jestli se... něčeho nedopátrá m. Jestli se... něčeho se nedopátrá*
- 59, 5: *nejsme známi m. nejsme známý*
- 60, 7: *u stolu býval aspoň jeden inaš m. u stolu bývali aspoň jeden inaš*
- 60, 14: *kapusta se slaninou m. pusta se slaninou*
- 65, 17: *chlap mladší od ženy m. chlap mladší ženy*
- 65, 33: *na dvě sponky sepjatý m. na dně sponky sepjatý* (editor)
- 66, 5: *„ručníky“... při koncích červeně vyšité m. „ručníky“... červeně vyšitý*
- 67, 7: *kabanice... šnúrou přidržené m. kabanice... šnúrou přidržená*
- 67, 8: *kožený vaček (torba, taška), do něhož... m. kožený vaček (torba, taška), do níž*
- 67, 26: *No, lenže daj pozor m. No, něch že daj pozor*
- 68, 7: *Jednu z nich povídal nám m. Jeden z nich povídal nám*
- 72, 1: *Pánové v otevřené síni kouřili, krčmár přecházel... m. Pánové v otevřené síni kouřice, krčmár přecházel*
- 72, 7: *vyčasi se m. vyčasi*
- 72, 12: *Němal som ja matěru... (zrušen odstavec)*
- 72, 17: *Potom mi vraveli m. Pak ma vravili*
- 73, 21: *to jsou... laciní otroci m. to jsou... laciné otroci*
- 73, 32: *v stínu dubů a javorů, které se... klenuly m. v stínu dubu a javoru, který se... klenuli*
- 74, 12: *nad krásnou přírodou m. nad krásou přírodou*
- 75, 12: *poručili se do vůle Páně m. poručili se vůle Páně*
- 76, 10: *Veru by som s vami šiel m. ... jel*
- 84, 10: *ozdobené s všemožnou pečlivostí m. ozdobené všemožnou pečlivostí* (editor)
- 98, 13: *sěčku chystá m. sěčku chytá* (editor)
- 112, 30: *lusky... zaprávané (zadělávané) m. lusky... zaprávaný (zadělávaný)*
- 129, 2: *v čas senosečí... a podobných prací m. v čas senosečí... a p. pracech* (editor)
- 152, 28: *I stienka... se vykálí m. I stienka... se vykálá* (editor)
- 153, 23: *biele zore den oznamujú m. biele zore den oznamuje*
- 156, 24: *volí se obyčejně z rodiny m. volí obyčejně z rodiny*
- 158, 15: *(starosvatku), družice m. (starosvatka), družico*
- 161, 17: *koho si si vyvolila m. koho si vyvolila*

- 161: dole pod čarou vynechána vysvětlivka shodná s vysvětlivkou č. 6 na str. 157, neorganicky se vztahující k slovu láda
- 167, 10: *vejdou* do izby m. *vyjdou* do izby (editor)
- 176, 28: proti kolébání dětí se... *brojí* m. ... se *brodí*
- 206, 28: vrch *Pancier* m. vrch *Pancíra*
- 210, 31: *bo* živú *skalú* strielatě m. *neb* živú *skálu* strielate
- 229, 9: dělají se vahančoky (*okřínny*) m. dělají se vahančoky (*skříně*)
- 229, 19: vrba široká (*Salix amygdalina*) m. vrba široká (*amygdalina*)
- 230, 19: silenka (*Silene acaulis*) m. silenka (*acaulis*)
- 248, 21: *kadiaľ* vezme cestu m. *kudy* vezme cestu (podle orig. u Kollára, na nějž Němcová odkazuje — editor)
- 248, 30: Jako v Čechách o *Krakonoši* se povídá m. ... o *Krkonoši* se povídá (editor)
- 253, 26: Oblaky od *jihu* donášejí teplú chvíli m. Oblaky od *východu*... (editor)
- 259, 3: *Na* moj' dušu m. *Ba* moj' dušu
- 259, 6: či stě vy boli... *v takom* páci m. či stě vy boli... *v takovom* páci
- 259, 8: *keby* vám chcel rozprávať m. *aby* vám chcel rozprávať
- 295, 16: v Latoru a *Močoliaši* m. v Latoru *Močaliaši* (editor)
- 316, 27: *nože* hlídaj m. *nach že* hlídaj (editor)
- 334, 22: *Keď* som bol maličký m. *Když* jsem byl maličký (editor)
- 335, 18: budě vody *zas* m. budě vody *ráz* (editor)

FR. VÁHALA